

dr hab. Michał Szczepański

Wrocław, 13.08.2023

Wydział Instrumentalny, Katedra Fortepianu

Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego

we Wrocławiu

Pl. Jana Pawła II nr 2

Recenzja pracy doktorskiej Pana magistra Piotra Jaworskiego

Zleceniodawca recenzji:

Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie

Dotyczy:

Uchwały Senatu Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie nr. 12/2022 podjętej na posiedzeniu w dniu 26 maja 2022 roku w sprawie

- wszczęcia przewodu doktorskiego w dziedzinie sztuk muzycznych, dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka na wniosek mgr. Piotra Jaworskiego

- wyznaczenie mojej osoby recenzentem

W świetle ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku (tj. Dz.U z 2022, poz. 574) i zgodnie z art. 190 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Skład Orzekający AM w Krakowie posiadał uprawnienia do prowadzenia przewodu doktorskiego na stopień doktora w dziedzinie sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej Instrumentalistyka. Do nadesłanego pisma przez panią prof. dr hab. Monikę Gardoń-Preinl- przewodniczącej Rady do Spraw Dyscypliny – Sztuki Muzyczne pisma z dnia 6 czerwca 2023 roku, informującego o wszczęciu przewodu doktorskiego i wyznaczeniu mojej osoby na recenzenta pracy doktorskiej pana mgr. Piotra Jaworskiego na temat „, problematyka przeniesienia na fortepian brzmienia orkiestry, głosu operowego oraz melodii języka w wybranych transkrypcjach Franciszka Liszta” Została dołączona stosowna dokumentacja.

Niniejszym stwierdzam, że w świetle Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku art. 14 ust.2 pkt. 2, Senat Akademii Muzycznej podjął prawomocną uchwałę o wszczęciu przewodu doktorskiego w dziedzinie sztuk muzycznych, w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka oraz wyznaczeniu mej osoby na recenzenta pracy doktorskiej pana mgr. Piotra Jaworskiego

Podstawowe dane o kandydacie:

Piotr Jaworski urodził się w .....l. Studiował w Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie w klasie dr. hab. Piotra Machnika latach 2014-2019. Obecnie kontynuuje studia dyrygenckie w Universität für Musik und darstellende Kunst w Wiedniu w klasie Andrésa Orozco. Posiada na swoim koncie osiągnięcia na wielu konkursach pianistycznych jak i dyrygenckich. Są to m.in. IV nagroda na 26. Międzynarodowym Konkursie im. Johannes Brahmsa w Pörschach (2019, Austria), V nagroda na London Classical Soloist Masterclasses & Competition (2019), I nagroda na Międzynarodowym Konkursie Pieśni (2019, Sofia, Bułgaria), I nagroda i nagroda specjalna na XV Międzynarodowym Konkursie im. Juliusza Zarębskiego (2015, Warszawa), V nagroda na XXII Międzynarodowym Konkursie Pianistycznym "Young Virtuoso" (2016, Zagrzeb, Chorwacja) oraz III nagroda na Międzynarodowym Konkursie Pianistycznym "Palma d'Oro" (2017, Finale Ligure, Włochy). Obecnie jest pierwszym dyrygentem orkiestry Camerata Musica Austria w Wiedniu, szefem artystycznym orkiestry w Pressbaum w Austrii (Stadtorchester Pressbaum), oraz dyrygentem gościnnym OFP - Orchestra Filarmonica Pugliese we Włoszech. Pracuje także jako pianista w studio operowym Wiedeńskiej Opery Państwowej (Wiener Staatsoper). Koncertował w wielu znaczących salach koncertowych w Polsce i za granicą.

Ocena Pracy Doktorskiej:

Praca doktorska mgra Piotra Jaworskiego pt. "Problematyka przeniesienia na fortepian brzmienia orkiestry, głosu operowego oraz melodii języka w wybranych transkrypcjach Franciszka Liszta" składa się z dzieła artystycznego w formie zapisu elektronicznego (płyta CD) oraz jego opisu wraz z analizą. Nagranie zawiera następujące utwory Liszta:

Ścieżki 1-2

Réminiscences de Lucia di Lammermoor de Donizetti

1.Andante final S. 397

2.Marche Funèbre et Cavatine S. 398

Ścieżka 3.Cavatine de Robert le diable S. 412a

Ścieżka 4.Illustrations du Prophète S. 414 nr 3: Pastorale. Appel aux armes

Ścieżki 5-6

2 Stücke aus Tannhäuser und Lohengrin S. 445:

5.Einzug der Gäste auf Wartburg

6.Elsas Brautzug zum Münster

Ścieżka 7.Isoldens Liebestod S. 447

Miejsce i data nagrania: Kraków

Sala Koncertowa Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie

[rok 2022, data nagrania wymaga uściślenia]

Część opisowa pracy doktorskiej Pana Piotra Jaworskiego składa się ze wstępu i trzech głównych rozdziałów. Wstęp zawiera ogólne przedstawienie koncepcji i układu pracy, w Rozdziale I autor skupia się na zagadnieniach teoretycznych, Rozdział II stanowi trzon pracy i przynosi szczegółowe analizy, natomiast Rozdział III obejmuje wnioski oraz podsumowanie. Po Rozdziale III autor zamieszcza bibliografię, spis wydań nutowych, wykaz ilustracji i spis przykładów nutowych.

Układ pracy jest przejrzysty i logiczny. Doktorant tematem swojej pracy uczynił problematykę szeroko rozumianych transkrypcji fortepianowych XIX wieku na przykładzie dzieł Ferencza Liszta. Autor pracy podjął ciekawe i niezwykle ważne zagadnienie: w jaki sposób możliwe jest „przeniesienie” na fortepian tak istotnych aspektów dzieła operowego, jak brzmienie orkiestry, solowa i chóralna partia wokalna oraz melodia języka, w którym napisane zostało libretto danej opery. Zważywszy na fakt, że w XIX wieku, w epoce pianistów wirtuozów opera romantyczna utrzymywała się na szczytach popularności i często inspirowała pianistów-kompozytorów, trzeba stwierdzić, że temat doktoratu Pana Piotra Jaworskiego jest bardzo interesujący i dotyczy niemałej części światowej literatury fortepianowej. W szczególności jest to temat kluczowy dla zrozumienia bogactwa twórczości fortepianowej Liszta, który żywo interesował się operą i skomponował liczne transkrypcje sławnych dzieł operowych m. in. Wagnera, Verdiego, Donizettiego, Mozarta.

We wstępie autor przedstawia ogólnie cele pracy i uzasadnia wybór konkretnych dzieł Ferencza Liszta – jego fortepianowych transkrypcji operowych. Doktorant słusznie podkreśla doniosłość operowych transkrypcji Liszta w kontekście epoki romantyzmu oraz twórczości węgierskiego pianisty i kompozytora. Wybór tematu pracy jest w pełni uzasadniony z uwagi na osobiste doświadczenia

artystyczne i zainteresowania autora (pianisty i dyrygenta, pracującego w teatrze operowym). W całej pracy widoczna jest dogłębna wiedza Doktoranta na temat literatury nie tylko fortepianowej, ale też operowej, znajomość wielu aspektów funkcjonowania opery. Dostrzec można również głębokie osobiste zaangażowanie autora, przejawiające się w żywym stylu pracy, co jest dużym atutem. Pewnym mankamentem pracy są natomiast dość często zdarzające się drobne błędy językowe czy „literówki”, które mogą nieco utrudniać lekturę. Zastrzeżenie może także budzić – w tekście naukowym – posługiwanie się imionami Franciszek i Ryszard w odniesieniu do Liszta i Wagnera, zamiast ich oryginalnej postaci Ferenc i Richard.

W Rozdziale I Pan Jaworski podjął rozważania teoretyczne i zarysował metody badawcze, zastosowane w pracy. Rozdział ten można uznać za teoretyczny fundament doktoratu. Autor dokonał podziału transkrypcji operowych Ferenc Liszta na trzy grupy: 1) transkrypcje tworzone z myślą o własnych występach pianistycznych w celu uatrakcyjnienia tych koncertów w pierwszych latach działalności kompozytora 2) transkrypcje pisane dla innych pianistów względnie na zamówienie wydawców 3) transkrypcje z późnego okresu twórczości, mniej liczne, komponowane w latach 1869-1882. Autor rozważa również istotną kwestię dotyczącą terminologii muzycznej. Słusznie zwraca uwagę na bogactwo określeń i tytułów, jakie funkcjonują w transkrypcjach operowych Liszta (przykładowo: parafraza, fantazja, Phantasiestück, reminiscencje). Doktorant zaproponował konsekwentne używanie terminu „transkrypcja” jako najlepszego w odniesieniu do analizowanych dzieł. Pojęcie to autor przeciwstawia „opracowaniu”, przez które rozumie bardziej „mechaniczne”, dosłowne „przeniesienie materiału muzycznego na inne medium” (s. 15 recenzowanej pracy). To rozróżnienie zostało uzasadnione przez doktoranta w przekonujący sposób.

Rozdział II stanowi trzon pracy, jest najbardziej rozbudowany i przynosi analizę wybranych transkrypcji operowych Liszta. Doktorant uczynił tematem swoich badań transkrypcje dzieł operowych Gaetano Donizettiego, Giacomo Meyerbeera i Richarda Wagnera. Autor zadbał o wnikliwe przedstawienie kontekstu historycznego omawianych oper i ich transkrypcji, przedstawia kluczowe informacje o dziełach, ich twórcach, w tym również ukazuje treść danej opery, a nawet zamieszcza własne tłumaczenia fragmentów libretta. Najważniejszym aspektem pracy stało się wykazanie mistrzostwa kompozytorskiego Liszta jako autora transkrypcji. Doktorant trafnie analizuje operowe transkrypcje Liszta pod kątem ich stosunku do orkiestracji pierwowzoru, libretta, melodyki wokalne, dramaturgii i nastroju utworu. Analiza jest bardzo szczegółowa, autor potrafi zwrócić uwagę nawet na detale orkiestracji czy linii melodycznej. Przykładowo – w transkrypcji opery „Lucja z Lammermooru” Donizettiego omówiona zostaje nawet pojedyncza nuta w transkrypcji, dzięki czemu doktorant ciekawie interpretuje postawę Liszta parodiującego – zdaniem autora – śpiew tenora. Podobnie wnikliwe są analizy transkrypcji oper Meyerbeera („Robert Diabeł”, „Prorok”) oraz Wagnera („Tannhäuser”, „Lohengrin”, „Tristan i Izolda”). Poruszone są liczne aspekty badawcze, w tym również związane z językiem libretta. Autor zwraca uwagę na tak istotne kwestie językowe, jak na przykład tzw. „e” nieme w języku francuskim, które jest inaczej wymawiane, a inaczej śpiewane. Świadomość tego faktu może wpłynąć na decyzje wykonawcze pianisty, przygotowującego daną transkrypcję Liszta.

We wszystkich analizach Pan Jaworski zmierza do tego, by ukazać bogactwo czynników, które powinny wpływać na postawę pianisty, grającego transkrypcje operowe Liszta. Nie może to być jedynie lektura zapisu nutowego transkrypcji. Dopiero głęboka znajomość kontekstu historycznego, świadomość tematyki danej opery, jej partytury, konkretnego momentu dramaturgicznego i słów towarzyszących melodii może uczynić interpretację pianistyczną bogatszą, trafniejszą, lepszą. Takie wnioski doktorant formułuje w końcowym Rozdziale III, w którym podsumowuje swoje badania. Dzięki wielu trafnym spostrzeżeniom i analizom udaje się w pracy wykazać, jak przenikliwym znawcą oper był Ferenc Liszt, z jakim szacunkiem traktował styl kompozytorski twórców oper, a jednocześnie potrafił taką postawę połączyć z artystyczną wyobraźnią i pozostawić w transkrypcji swój rozpoznawalny ślad. Wnioski autora są nie tylko trafne i przekonująco uzasadnione, ale też mogą być przydatne w pracy wielu pianistów, wzbogacając ich wiedzę na temat związków muzyki fortepianowej ze światem literatury, teatru i sztuki wokalne.

Dzieło artystyczne, jakim są utrwalone na płycie CD wybrane transkrypcje fortepianowe Ferencza Liszta, to niewątpliwie przykład bardzo ciekawej literatury fortepianowej autorstwa wybitnego kompozytora, dyrygenta i pedagoga, a jednocześnie jednego z największych pianistów w historii. Dzieła te są ogromnym wyzwaniem dla wykonawcy, który musi zmierzyć się z różnorodnymi problemami technicznymi i muzycznymi. Nie wszystkie operowe transkrypcje Liszta są równie znane i równie często wykonywane (m. in. z powodu trudności interpretacyjnych), dlatego już sam wybór tego repertuaru przyczynia się do większej popularyzacji w Polsce twórczości węgierskiego mistrza. Ponadto sam wybór transkrypcji został przez doktoranta starannie przemyślany i ukazuje różne fazy stylistyczne muzyki Liszta (wczesną, dojrzałą i późną).

Andante final S. 397, pochodzące z „*Réminiscences de Lucia di Lammermoor de Donizetti*”, otwiera płytę. Od początku pianista demonstruje wyrazistą artykulację i dynamikę, szczególnie zwraca uwagę na dobre wykonanie recytatywu, prowadzonego w ekspresyjnych, śpiewnych oktawach. W błyskotliwy sposób zagrana została popisowa Cadenza (t. 47).

Marche Funèbre et Cavatine S. 398 również pochodzi z „*Réminiscences de Lucia di Lammermoor de Donizetti*”. W tym utworze pianiście udało się poprzez bogaty wachlarz umiejętności „odmalować” rozbudowaną dramatyczną całość. Do głównych zalet wykonania należy tu umiejętność wykreowania mrocznego nastroju, dyscyplina rytmiczna, właściwe operowanie środkami dynamicznymi i kolorystycznymi.

Cavatine de Robert le diable S. 412a, transkrypcja z jednej z najpopularniejszych oper Giacomo Meyerbeera. Pianista z powodzeniem oddał liryczny charakter kompozycji, starając się uzyskać piękny, śpiewny ton w prowadzeniu melodii. W końcowej fazie utworu umiejętnie rozbudowuje i zagęszcza fakturę, prezentując w przekonujący sposób typowe dla Liszta wirtuozowskie aspekty (m. in. grę akordową, melodię na tle przebiegów pasażowych).

Illustrations du Prophète S. 414 nr 3: Pastorale. Appel aux armes to kolejna transkrypcja Liszta oparta na twórczości Meyerbeera. Jest to jednocześnie jedna z najbardziej interesujących kompozycji na płycie. Interpretacja pianisty zasługuje na szczególną pochwałę. Wykreował bogactwo kolorystyki i nastrojów, prezentując całą paletę środków pianistycznych. Znakomicie oddał niuanse kolorystyczne, dynamiczne i ekspresyjne w początkowej, pastoralnej fazie utworu, a następnie w sposób w pełni przekonujący zaprezentował bogatą paletę środków wirtuozowskich.

Einzug der Gäste auf Wartburg to transkrypcja wchodząca w skład kompozycji zatytułowanej „2 Stücke aus Tannhäuser und Lohengrin S. 445”. W tym utworze pianista umiejętnie oddał styl kompozytorski Richarda Wagnera, kreując hymniczny i marszowy nastrój tego scenicznego obrazu z jednej z tzw. romantycznych oper kompozytora. Z powodzeniem podporządkował środki techniczne (śpiewne legato, technika oktawaowa, różnorodne pasaże) idei wariacyjnego wzbogacania wiodącego tematu.

Elsas Brautzug zum Münster to drugi z „2 Stücke aus Tannhäuser und Lohengrin S. 445”, zainspirowanych muzyką Richarda Wagnera. Pianista po raz kolejny udowadnia swoją dużą wrażliwość kolorystyczną i umiejętność kreowania sugestywnego nastroju (Wstęp). Jednocześnie we właściwy sposób, konsekwentnie buduje formę całości utworu.

Isoldens Liebestod S. 447 to transkrypcja, która zamyka płytę. Jest to słynna „Śmierć miłosna Izoldy” z dramatu muzycznego „Tristan i Izolda”. Pianiście udało się sprostać wyzwaniu, jakim jest wykonanie tego jakże sławnego fragmentu, wieńczącego dramat muzyczny Wagnera. Odpowiednio zabrzmiał Wstęp, budujący nastrój całości. Doktorant skupił się na oddaniu przede wszystkim lirycznych aspektów dzieła, ale również z powodzeniem skonstruował kulminację formy w oparciu o środki dynamiczne, harmoniczne (gra akordowa) i rozwinięcie typowej dla Wagnera „niekończącej się melodii”.

Konkluzja :

Dzieło artystyczne, jakim jest płyta z nagraniem wybranych transkrypcji fortepianowych Ferenc Liszta, z pewnością zasługuje na uznanie i jest interesujące pod wieloma względami. Pan Piotr Jaworski nie tylko zaprezentował się jako wszechstronny pianista o dużych kompetencjach techniczno-wirtuozowskich, ale również jako muzyk świadomy złożoności problematyki dziewiętnastowiecznych transkrypcji dzieł operowych. Doktorantowi udało się ukazać bogactwo środków kompozytorskich, dzięki którym Liszt w tak genialny sposób wniósł w język muzyczny oper wielu kompozytorów i potrafił tworzyć fascynujące transkrypcje, wierne wobec pierwowzorów i jednocześnie w pełni oryginalne pianistycznie. Warto podkreślić zaangażowanie autora pracy, które w połączeniu z wiedzą zaowocowało udanymi nagraniami dzieł Liszta. Biorąc pod uwagę dotychczasowy dorobek, jakim są cenne osiągnięcia w zakresie gry na fortepianie, w sztuce dyrygowania, oraz wiedza i umiejętności badawcze doktoranta, z całą satysfakcją pracę przyjmuję i stwierdzam, że spełnił wymagania ustawy Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku- Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

